🌳 נוטעים בשביל מי? חוני המעגל והזקן הנוטע

כיתה ג' | תורה, מורשת ותרבות ישראל | 45 דק' | שיעור לפי מעגל הלמידה · מערך למורה

❓ למה לטעת עץ שאולי לא נספיק לאכול מפירותיו?

עיגון בתוכנית הלימודים: כיתה ג', ערכים מובילים: חברות ומנהיגות; ארון הספרים היהודי – אגדות חז"ל (ספר האגדה). ערכים: "אחריות לאחרים ולדורות הבאים", דמויות מופת; מקורות: "אדריינוס המלך והנוטע הזקן (מדרש תנחומא, פרשת קדושים, סימן ח)"; דמויות מפתח בעולמם של חכמים (הלל ושמאי, חוני המעגל וכו'). (משרד החינוך, תרבות יהודית-ישראלית ביסודי – תוכנית הלימודים לכיתה ג', "אגדות חז"ל (ספר האגדה)"; דמויות מפתח: הלל ושמאי, חוני המעגל)

„ערכים, רעיונות, כישורי-חיים / חברות מנהיגות / "בין אדם לחברו" / "דרך ארץ" באגדות חז"ל / היחס ל"אחר" / דמויות מופת / אחריות לאחרים ולדורות הבאים / כוחו של רצון / ערך הלימוד / מקורות ונושאי לימוד / 10-15 אגדות סביב דמויות מפתח במקרא ובעולם החכמים בדגש על עניינים שבין אדם לחברו ולאחרים. ... אדריינוס המלך והנוטע הזקן (מדרש תנחומא, פרשת קדושים, סימן ח)"

מטרות

מטרה מרכזית: התלמידים/ות ישוו בין אגדת חוני והחרוב (תענית כג ע"א) לבין אגדת אדריינוס והזקן הנוטע (תנחומא קדושים ח), ויסבירו בעזרת נתון מן הסימולטור את הרעיון של אחריות לדורות הבאים.

- התלמידים יספרו את אגדת חוני המעגל והאיש שנוטע חרוב ויזהו את המסר המרכזי שלה.
- התלמידים ישוו בין שתי אגדות (חוני והחרוב; אדריינוס והזקן הנוטע) וימצאו מה משותף להן.
- התלמידים ישתמשו בנתונים מהסימולטור כדי להסביר מי ייהנה מעץ שנוטעים היום.
- התלמידים יציעו מעשה אחד שהם יכולים לעשות היום למען מי שיבוא אחריהם.

ידע קודם: ט"ו בשבט ומנהג הנטיעות (כיתות א'–ב'). · המושג אגדה – סיפור של חכמים.

מושגים: אגדה · חז"ל · "ספר האגדה" · אחריות לדורות הבאים · דור

חומרים: מקרן ורמקול לסרטון · טאבלטים או לוח חכם לסימולטור · דף מקורות מודפס: שני קטעי האגדות בעברית מעובדת + המשפט המקורי · טבלת השוואה בין שתי האגדות · זרעים או שתיל קטן (לא חובה)

מהלך השיעור לפי שלבי מעגל הלמידה

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **6 דק'**	*פתיחה: מי נטע בשבילנו?* 1. מראה תמונה של עץ גדול בחצר בית הספר או בשכונה ושואלת: "מי נטע את העץ הזה? מתי? מי נהנה ממנו היום?" 2. מאפשרת השערות ורושמת על הלוח. 3. מציגה את שאלת השיעור: למה לטעת עץ שאולי לא נספיק לאכול מפירותיו? 4. מבקשת מכל ילד/ה לכתוב השערה אישית במשפט אחד בפינת הדף. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "נטעו אותו לפני הרבה שנים, ואנחנו נהנים מהצל." • תפיסה שגויה נפוצה: "העץ תמיד היה כאן" ← תגובת המורה: "כל עץ התחיל מזרע או משתיל. מישהו החליט לטעת. מי לדעתכם?"

2. התנסות **12 דק'**	*התנסות: בסימולטור – בן כמה יהיה הנוטע כשיגיע הפרי?* 1. מחלקת לזוגות ומציגה את הסימולטור: בוחרים עץ ואת גיל הנוטע, ורואים בן כמה יהיה הנוטע כשיגיע הפרי הראשון. 2. מבקשת מכל זוג לרשום לפחות 4 ניסויים בטבלה: עצים שונים וגילים שונים (ילד בן 9, הורה בן 40, סבא בן 80). 3. שואלת: "מתי הנוטע עצמו כבר לא יאכל מהפרי? מי יאכל במקומו?" 4. מציינת שאחת האפשרויות בסימולטור היא "חרוב – לפי האגדה" ומבקשת לנסות גם אותה ולשים לב למספר. 🕹️ **סימולטור:** מי יאכל מהפרי? – מצאו מתי הנוטע עצמו כבר לא ייהנה מהפרי – ומי ייהנה במקומו. (בעמוד השיעור באתר) **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "סבא בן 80 שנוטע חרוב יהיה בן 150 כשיגיע הפרי – הוא לא יאכל ממנו, הנכדים יאכלו." • תפיסה שגויה נפוצה: "כל העצים נותנים פרי אחרי שנה" ← תגובת המורה: "בדקו בסימולטור שני עצים שונים – מה המספרים מראים?"
3. המשגה **12 דק'**	*המשגה: שתי אגדות, השוואה ומושג האחריות לדורות הבאים.* 1. אני מדגימה: מקריאה מן התלמוד: "אנא חרובא בעלמא אשכחיה. כי היכי דשתלו לי אבהתי – שתלי נמי לבראי" (בבלי תענית כג ע"א), ומתרגמת בקול: "אני מצאתי את העולם עם חרובים; כמו שאבותיי נטעו בשבילי – גם אני נוטע בשביל ילדיי." "מזה אני לומדת: הזקן נוטע בשביל מי שיבוא אחריו." 2. מקרינה קטע מן השיעור המוקלט של משרד החינוך "שומרים על העולם" (18:30–22:30): אגדת אדריינוס, הזקן ועץ התאנה. מוסיפה את תשובת הזקן: "אם אזכה, אכל מפרות נטיעותי. ואם לאו, יאכלו בני" (תנחומא קדושים ח). 3. נעשה יחד: טבלת השוואה – מי הנוטע? מה נוטעים? מה שואלים אותו? מה הוא עונה? מה משותף? 4. נעשה יחד: מגדירים את המושגים ומשווים להשערות מתחילת השיעור. 5. עכשיו לבד: כל תלמיד/ה כותב/ת משפט: "שתי האגדות מלמדות ש...". **מושגים:** אגדה – סיפור של חכמים שמלמד רעיון או ערך. האגדות שלנו מופיעות בתלמוד ובמדרש, ונאספו גם ב"ספר האגדה" של ביאליק ורבניצקי. · חז"ל – ראשי תיבות של "חכמינו זכרונם לברכה" – החכמים של תקופת המשנה והתלמוד. · דור – קבוצת אנשים שחיים באותה תקופה: הסבים הם דור אחד, ההורים דור שני והילדים דור שלישי. · אחריות לדורות הבאים – לעשות היום דברים טובים שירוויחו מהם גם אנשים שיחיו אחרינו, כמו שאחרים עשו בשבילנו. 🎬 **סרטון:** כיתות: ג' תרבות יהודית - שומרים על העולם (מערכת שידורים לאומית - משרד החינוך) – youtube.com/watch?v=nvBK4-kDYo0 **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "בשתי האגדות זקן נוטע עץ ושואלים אותו למה, והוא עונה שזה בשביל הילדים." • תפיסה שגויה נפוצה: "הזקן נוטע כי הוא רוצה לאכול" ← תגובת המורה: "מה הוא עונה בדיוק? ('ואם לאו, יאכלו בני') – בשביל מי?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • במה שונות שתי האגדות? למה לדעתכם המלך אדריינוס הופתע יותר מן הזקן?

4. יישום – ביצועי הבנה **9 דק'**	*יישום: "נטיעה" למען התלמידים הבאים.* 1. שואלת: "מה 'נטעו' בשבילנו אחרים – לא רק עצים?" (בית הספר, הספרייה, הגן הציבורי, שבילים). 2. מבקשת מכל קבוצה של 3 לתכנן "נטיעה" אחת למען התלמידים שיבואו אחרינו לבית הספר: מה, למה, ומי ייהנה. 3. כל קבוצה מציגה בחצי דקה, והכיתה בוחרת רעיון אחד שאפשר לבצע השנה. **משימה:** תכננו "נטיעה" אחת – עץ, פינת קריאה, משחק לחצר או כל דבר אחר – שתשאירו בבית הספר לתלמידים שיבואו אחריכם. כתבו: מה? למה? מי ייהנה? **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "פינת קריאה בחצר עם ספרים שנשאיר לכיתות א'". • תפיסה שגויה נפוצה: רעיון שרק הכיתה שלנו תיהנה ממנו ("מסיבה לכיתה שלנו") ← תגובת המורה: "מי ייהנה מזה בעוד חמש שנים?" **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • איזו "נטיעה" תישאר הכי הרבה שנים? איך תדאגו שמישהו ימשיך לטפל בה?
5. סגירת המעגל – רפלקציה והערכה **6 דק'**	*הערכה מעצבת וסיכום.* 1. מפעילה את השאלון. 2. כרטיס יציאה: "פעם חשבתי ש… ועכשיו אני חושב/ת ש…" ודבר אחד משותף לשתי האגדות. 3. מסכמת במשפט המוכר שנוצר בעקבות האגדה: "כשם שנטעו לי אבותיי – כך אטע אני לבניי". **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "פעם חשבתי שאין טעם לטעת אם לא אוכל, ועכשיו אני חושבת שזה בשביל הנכדים." • תפיסה שגויה נפוצה: "רק זקנים נוטעים בשביל אחרים" ← תגובת המורה: "מה אתם, בכיתה ג', יכולים 'לטעת' היום?" 📝 **שאלון** (6 שאלות) **ורפלקציה** – בדף לתלמיד. 🎟️ **כרטיס יציאה:** השלימו: "פעם חשבתי ש… ועכשיו אני חושב/ת ש…" על השאלה: למה לטעת עץ שאולי לא נספיק לאכול מפירותיו? הוסיפו דבר אחד משותף לחוני ולאדריינוס. • שינוי עמדה או חיזוק מנומק, הקשור לאחריות לבאים אחרינו. • דבר משותף נכון לשתי האגדות (זקן נוטע בשביל אחרים; שואלים אותו למה; הוא עונה שבשביל הבאים).

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

סיפור האגדה ומסרה	המשגה: קריאת המשפט מן התלמוד ותרגומו	כרטיס היציאה
השוואת שתי אגדות	המשגה: קטע הסרטון על אדריינוס וטבלת השוואה	טבלת ההשוואה בדף; שאלון שאלה 3
נתונים מן הסימולטור	התנסות: 4 ניסויים בסימולטור	טבלת הניסויים והמשפט "מצאנו ש…"
מעשה למען הבאים	יישום: תכנון "נטיעה" לבית הספר	תוכנית הקבוצה: מה, למה, מי ייהנה

התאמה לשונות

מתקשים	• למתקשים: טבלת השוואה חלקית עם משפטים לבחירה; בסימולטור – לבדוק רק שני מקרים (ילד ונוטע זקן).
בינוניים	• לבינוניים: 4 ניסויים בסימולטור, טבלת השוואה מלאה ותכנון "נטיעה" בקבוצה.
מתקדמים	• למתקדמים: לקרוא את המשך אגדת אדריינוס (השכן שניסה לחקות את הזקן) ולהסביר מה הייתה טעותו; או לברר בעזרת מבוגר מתי ומי נטע עץ בחצר בית הספר.

מחוון

- מספר/ת את אגדת חוני ומנסח/ת את המסר במילים שלו/ה.
- בטבלת ההשוואה – מזהה לפחות שני דברים משותפים לשתי האגדות.
- מסיק/ה מנתוני הסימולטור מתי הפרי יגיע לדור הבא.
- מציע/ה מעשה מעשי וברור למען הבאים אחריו/ה.

רב-תחומיות

- מדע וטכנולוגיה: עצים שונים מתחילים לתת פרי אחרי מספר שנים שונה – ידע על צמחים ועל צמיחה, שעומד מאחורי השאלה של חוני.
- מתמטיקה: חיבור גיל הנוטע ומספר השנים עד הפרי, והשוואת תוצאות בטבלת הניסויים.

תשובות השאלון: 1–א · 2–ב · 3–ג · 4–א · 5–ב · 6–ב

🌳 נוטעים בשביל מי? חוני המעגל והזקן הנוטע

שם _____ כיתה _____ תאריך _____

❓ למה לטעת עץ שאולי לא נספיק לאכול מפירותיו?

🕹️ **בסימולטור: מצאו מתי הנוטע עצמו כבר לא ייהנה מהפרי – ומי ייהנה במקומו.**
למה בכל זאת כדאי לטעת עץ, גם אם לא נאכל ממנו בעצמנו?

_____

_____

🛠️ **משימה:** תכננו "נטיעה" אחת – עץ, פינת קריאה, משחק לחצר או כל דבר אחר – שתשאירו בבית הספר לתלמידים שיבואו אחריכם.
כתבו: מה? למה? מי ייהנה?

_____

_____

_____

📝 שאלון

1. מה שאל חוני המעגל את האיש שנטע חרוב?

◯ כמה שנים יעברו עד שהעץ ייתן פרי, והאם הוא בטוח שיחיה עד אז ◯ כמה עולה עץ חרוב ◯ למה הוא נוטע דווקא בחורף

2. מה ענה האיש לחוני?

◯ שהוא ימכור את העץ ◯ שכמו שאבותיו נטעו בשבילו, כך הוא נוטע בשביל ילדיו ◯ שהוא יחיה מאה שנה

3. מה משותף לאגדת חוני ולאגדת אדריינוס והזקן הנוטע?

◯ בשתיהן יש מלך ◯ בשתיהן נוטעים חרובים ◯ בשתיהן נוטע אדם עץ גם בשביל מי שיבוא אחריו

4. לפי הסימולטור: ילד בן 9 נוטע זית (בערך 5 שנים עד פרי). בן כמה יהיה בפרי הראשון?

◯ בערך 14 ◯ בערך 50 ◯ בערך 5

5. מה זה "חז"ל"?

◯ שם של עץ ◯ חכמינו זכרונם לברכה – החכמים של תקופת המשנה והתלמוד ◯ שם של עיר

6. איזה מעשה הוא דוגמה לאחריות לדורות הבאים?

◯ לזרוק פסולת בחצר ◯ לשמור על ספרי הספרייה כדי שגם התלמידים הבאים יקראו בהם ◯ לקטוף פרחים בגן הציבורי

🎟️ **כרטיס יציאה:** השלימו: "פעם חשבתי ש... ועכשיו אני חושב/ת ש..." על השאלה: למה לטעת עץ שאולי לא נספיק לאכול מפירותיו? הוסיפו דבר אחד משותף לחוני ולאדריינוס.

_____

_____

🪞 רפלקציה

מה למדתי היום מחוני המעגל ומהזקן הנוטע?

_____

איך הנתונים מהסימולטור עזרו לי להבין את האגדה?

האם ההשערה שלי בתחילת השיעור השתנתה? איך?

מה אני יכול/ה לעשות השנה למען מי שיבוא אחריי?

אני יכול/ה...	בטוח/ה	כמעט	עוד לא
אני יכול/ה לספר את אגדת חוני והחרוב ולהסביר את המסר שלה.			
אני יכול/ה להשוות בין שתי אגדות ולמצוא מה משותף להן.			
אני יכול/ה להשתמש בנתונים כדי להסביר מי ייהנה מעץ שנוטעים היום.			
אני יכול/ה להציע מעשה למען הדורות הבאים.			